

## СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПОНЕНТИ

ГЕРАСИМЧУК З. В.

доктор економічних наук

БІЛИК О. С.

Луцьк

Сучасний стан економіки регіонів України характеризується значними диспропорціями у структурі виробництва, нагромадженням економічних, соціальних та екологічних проблем. Це зумовлено недосконалістю галузевої організації більшості регіональних господарських комплексів, їх низькою економічною ефективністю; значними відмінностями між регіонами в рівнях соціально-економічного розвитку; нераціональним використанням місцевих природних і трудових ресурсів тощо. Однією з причин такого становища є низький рівень регіональної конкурентоспроможності. Тому надзвичайно актуальності набуває проблема формування стратегій зміцнення конкурентних позицій регіону.

Основні пріоритетні напрямки розвитку країни відображені у Державній стратегії регіонального розвитку, яка є основою для формування регіональних стратегій. Але, на жаль, у задекларованих стратегічних напрямках розвитку регіонів екологічні проблеми та шляхи їх вирішення залишилися практично поза увагою. Таким чином, існує об'єктивна необхідність визначення стратегічних напрямів забезпечення конкурентоспроможності регіонів України з врахуванням екологічної компоненти.

Питання розробки регіональних стратегій підвищення конкурентоспроможності на регіональному рівні розглядалися у наукових працях багатьох учених-економістів і практиків, зокрема – Г. Л. Азоєва, Л. В. Балабанова, С. С. Гаркавенка, І. М. Ліфіца, В. Д. Немцова, М. Портера, Х. А. Фасхієва, Р. А. Фатхутдінова. Дослі-

дженням науково-методичних засад управління економікою на макро- та мезорівнях, а також формуванням регіональних стратегій займаються В. Ф. Беседін, В. М. Геєць, Б. М. Данилишин, З. В. Герасимчук, Ю. В. Орловська, В. І. Пила, Д. М. Стеченко, Л. Г. Чернюк, О. С. Чмир та ін.

На даний момент основи стратегічного управління конкурентоспроможністю регіонів ще чітко не окреслилися. Вчені і практики не визначилися з «пакетом» стратегій конкурентоспроможності регіону, пріоритетними напрямками їх реалізації. У зв'язку з цим важливо показати, що в сучасних умовах ключовими є екологічні напрями підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Під конкурентоспроможністю еколого-економічного розвитку регіону ми розуміємо здатність регіональної системи до визначення та ефективного використання своїх конкурентних переваг через досягнення еколого-економічної безпеки з метою забезпечення сталості розвитку регіону.

Стратегічні напрями підвищення конкурентоспроможності регіонів України в загальних рисах окреслені в Концепції державної регіональної політики (ДРП) та Державній Стратегії регіонального розвитку України. У Концепції ДРП, зокрема, зазначається, що її головною метою є «...створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання, а також поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів, підвищення дійовості управлінських рішень, удосконалення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [1]. Концепція ДРП та Державна Стратегія регіонального розвитку України включають такі основні напрями, які

більшою чи меншою мірою впливають на конкурентоспроможність регіонів країни:

- удосконалення державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів;
- ефективне використання ресурсного потенціалу регіонів;
- перебудова структури економіки регіонів на інноваційній основі;
- зниження рівня територіальної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів;
- зміцнення економічної інтеграції регіонів на основі територіального поділу та кооперації праці;
- стимулювання підприємництва як головного фактора розвитку регіонів;
- забезпечення економічної самодостатності територіальних громад пропорційно їх відповідальності та фінансово-економічним можливостям;
- удосконалення міжбюджетних відносин на регіональному рівні;
- підвищення рівня зайнятості населення та поліпшення демографічної ситуації;
- удосконалення системи охорони довкілля;
- міжнародне співробітництво у сфері регіональної політики.

Варто підкреслити, що зазначені напрями загалом відповідають принципам регіональної політики ЄС, основними з яких є [2, с. 343 – 344]: концентрація, програмний підхід, партнерство, субсидіарність, компліментарність.

**П**ід час визначення стратегічних напрямів підвищення конкурентоспроможності регіонів країни слід також спиратися на «золоті правила» національної конкурентоспроможності, які були сформульовані фахівцями міжнародного Інституту розвитку менеджменту в Лозанні (IMD-Lausanne), а саме: стабільне та передбачуване законодавство; гнучка структура економіки; стимулювання приватних заощаджень та внутрішні інвестицій; агресивність експорту та привабливість внутрішнього ринку; якість, гнучкість та прозорість управління та адміністрування; взаємозалежність заробітної плати, продуктивності праці та податків; скорочення розриву між мінімальними та максимальним доходами, зміцнення середнього класу; інвестиції в освіту та підвищення кваліфікації; баланс переваг глобалізації та національних особливостей [3, с. 6].

Виходячи з вищесказаного, можна виділити наступні стратегічні напрями забезпечення конкурентоспроможності регіонів України з врахуванням екологічної компоненти:

- 1) підвищення інвестиційної привабливості регіону;
- 2) створення регіональної інноваційної системи;
- 3) розвиток екологічної інфраструктури регіону;
- 4) створення у регіоні значного наукового та інтелектуального потенціалу, компетентного у вирішенні екологічних проблем регіону.

Погоджуючись з думкою Н. В. Пахомової, А. Ендреса та К. Ріхтера, які визначили стратегії господарювання через призму сталого розвитку [4, с. 327], основними

стратегіями забезпечення конкурентоспроможності з врахуванням екологічної компоненти, можна вважати: добровільну відмову від надлишкового споживання ресурсів і продуктів – стратегію розумної достатності; мінімізацію негативного впливу на природне середовище шляхом перепроєктування технологій роботи, коригування номенклатури виготовленої продукції та зміни сировинної бази – стратегію чистого виробництва; істотне збільшення коефіцієнта використання сировинних ресурсів і продуктивності праці – стратегію екологічної ефективності; налагодження постачальницьких ланцюжків кругообігу ресурсів з метою мінімізації відходів виробництва й зниження навантаження на природне середовище – стратегію циркулярності; сумісне вирішення екологічних проблем ресурсозбереження в межах регіональних кластерів – стратегію кооперування.

**Висновки.** Незважаючи на високу економічну динаміку та запровадження останніми роками регіональної політики, конкурентоспроможність України та регіонів зокрема залишається низькою, а міжрегіональні диспропорції продовжують поглиблюватися. Не задовільною є і екологічна ситуація, що склалась у регіонах. Саме тому дослідження проблем у діяльності регіонів та розробка стратегічних шляхів підвищення їх конкурентоспроможності є дуже важливими для України, якщо вона прагне посісти значиме місце в глобалізованому економічному просторі. ■

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція державної регіональної політики: затверджено Указом Президента України від 25 травня 2001 р. № 341/200 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=341%2F2001>.
2. Регіональна політика та стратегія Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/book/Region/08-1-REGIONI.pdf>.
3. **Алімов А. Н.** Конкурентоспроможність національної економіки / А. Н. Алімов, В. Н. Ємченко. – К.: Ін-т економіки НАН України, 2001. – 59 с.
4. **Пахомова Н. В., Ендрес А., Ріхтер К.** Екологічний менеджмент. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.